

TÓTH CSABA

A cigányok története és a magyarországi roma etnikumhoz köthető konfliktusok eredete

The story of the gipsys' and the roots of the hungarian roma's ethnic conflicts

Absztrakt

Publikációmban a cigány nép eredet történetéről és ezzel párhuzamban e népcsoporttal szemben Európa számos területén, így Magyarországon is kialakult előítéletekről fogalmaztam meg gondolatokat. Az elmúlt években több felmérés és tudósítás szólt arról, hogy hazánkban nő az antiszemitizmus, e jelenség etnikai-történeti vizsgálatának viszont megítélésem szerint mind kevesebb időt szentelünk.

A romák eredet története, viselkedése és szokása, valamint a velük szembeni évszázadosnak mondható ellenszenv között pedig számos összefüggés mutatható ki. A publikációmban történeti emlékek és nyelvészeti kutatások alapján kerestem arra a választ, hogy a mára Európa szinte minden országában megtalálható cigányság, mint az utolsó európai nomád nép, hogyan is tudott beilleszkedni a már meglévő társadalmakba.

Abstract

In my publication I wrote my thoughts of the history of the gipsys' in line with the european and the hungarian society's stereotype against them. In the last years there were many surveys and reports about the increment of the anti-semitism, even though we do not care enough with analyzing this phenomenon' s ethnic-historical side.

We can find many connection between the roma people's story, behaviour, habit and the hundred years old repugnance facing gipsys. In my publication I try to find the answer with historical memories and philological searchings that the gipsys who are in evidence in every european country, as the last nomad folk of Europe, how can they fit into the extant societies.

Jóllehet közvetlen bizonyítékkal a tudomány arra nem rendelkezik, mégis a legelterjedtebb nézet szerint a cigányság Indiából származik. „... Vályi István, Komárom megyei református pap (Almás), aki a leydeni egyetemen tanult megismerkedett malabári (India) diákokkal,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

s felfigyelt arra, hogy ezek anyanyelve rendkívül hasonlatos kiejtésre nézve a magyarországi cigányokéhoz. Leírt több mint ezer malabári szót, s amikor hazajött, a győri cigányoknak felolvasta a jegyzékét, s azok majdnem minden szó értelmét meg tudták mondani. Azt is megtudta (1776-ban), hogy Malabár állam egyik tartománya a Cigánia nevet viseli... A cigányok indiai származását tudományosan, az összehasonlító nyelvészet alapján Pott F. A.¹ hallei egyetemi tanár bizonyította be 1845-ben...”. [1]

A romáknak nincsenek ugyan saját írott történeti emlékei, ezért származásuk eredetét néhány mellékes megjegyzésre, bizonytalan utalásra kénytelenek alapozni. A cigányok vándorlásának kezdetét viszont nyelvi alapon is meg lehet közelíteni: a cigány igeragozás régiesebb, mint a ma élő indiai nyelveké, főnévragozásuk pedig újindiai² jellegű. Ez utóbbi nyelv terjedése i. sz. 1000 körülre tehető, így valószínűsíthetően ez az idő volt a romák vándorlásának kezdete is. Ebben az időben Észak-Nyugat Indiát a mai Afganisztán területéről a lakosságot is pusztító, iszlám rablótámadások érték, az ott élő cigányok pedig e háborús helyzet miatt hagyhatták el eredeti hazájukat. A romák vándorlásuk során érintették a valamikori Perzsiát, Örményországot, Besszarábiát, Moldvát, Görög- és több európai országot, sőt Afrikába és az amerikai kontinensre is eljutottak. A vándorlás irányát a cigány nyelv dialektusaiban megtalálható perzsa³, örmény, görög⁴ eredetű szavak igazolják. A kezdetben még egységben vándorló romák végül Európába érve váltak szét kisebb csoportokra. Ezen állítást azon tény igazolja, hogy valamennyi európai cigány dialektusban a korábbi vándorúton felvett szokások és jövevényszavak egyezőséget mutatnak.

A cigányság indiai származását bizonyító állításokkal szemben Rostás-Farkas György és Karsai Ervin: „A cigányok története. Le romengi historija” című kiadványában megismerkedhet az olvasó olyan elméletekkel is, amelyek a cigányságot az egyiptomiak, a maják, az inkák vagy más letűnt nemzet leszármazottjainként tartják számon vagy akár a zsidóság egyik „eltűnt” törzseként eredetезtetik a romákat. E teóriákat a kutatók a népek kultúrája közötti hasonlósággal, igencsak ellentmondásokba ütközve igyekeznek igazolni. A legbizonyosabbnak viszont az tűnik, hogy e legendás, olykor mesebelinek is tekinthető származási históriák azért üthették fel a fejüket a cigányság körében, hogy őket bárhová érkezvén könnyebben befogadják. Már említésre került, hogy a cigányság Európában történő megjelenését megelőző időkről nem őriz, és nem ismer írásos dokumentumokat. A középkori Magyarországon viszont a cigányokat éppen e származási legendák hatására nevezték először Fáraonitáknak, Fáraó ivadékainak, mígnem a „ciganus” latin szó be nem került a magyar nyelvbe. [2]

¹ A hírneves nyelvész Pott F. A. , halle-i egyetemi tanár, a magyar akadémia külső tagja Die Ziegeuner in Europa und Asieu (Halle 1845) című munkájában publikálta a cigányok indiai származásáról készített tudományos munkáját.

² Az ázsiai nyelvekről bővebben a Nyelv és Tudomány: Ősi titkok nyelvei- az egzotikus India című írásában informálódhat az olvasó. <http://www.nyest.hu/hirek/osi-titkok-nyelvei-az-egzotikus-india> (Le-töltve: 2014.09.29.)

³ Néhány perzsával megegyező szó: vurdon (kocsi), khuro (csikó), khanyi (tyúk).

⁴ Néhány göröggel megegyező szó: drom (út), oxtó (nyolc), tranda (harminc)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

A cigányság tömeges közép-európai, így magyarországi megjelenése a XV-XVI. századra datálható. Napjainkban rendelkezésünkre álló adatok alapján a cigányság bevándorlása nem egyszeri esemény, hanem az elmúlt félezer évben folyamatos jelenség volt. Azok a cigánycsoportok, amelyekről feljegyzések is vannak, 1415-ben érték el Erdélyt és 1416-ban Magyarországot. Amíg az első hullámok át is vonultak Magyarországon, az újabb és újabb érkező csoportok egy részre hazánkban telepedett le. Ezen állítást cigány családnévű jobbágyokat említő, korabeli magyar oklevelek és olyan falunevék⁵ bizonyítják, amelyek a bennük élő cigány népcsoportokat feltüntetve kerültek bejegyzésre.

A vándorló, nomád és a szabad életet mindennél jobban becsülő romák a XVII. század első felére már szinte Európa minden országában megtalálhatóak voltak, helyzetük kezdetektől fogva a harmonikus beilleszkedéstől a konfliktusos kapcsolatokig igen változatosan alakult. Elég csupán arra gondolnunk, hogy a romáknak országokat, földrészeket átszelve mindig és mindenben alkalmazkodniuk kellett a folytonosan változó életkörülményekhez, újabb megélhetési formákat építve be ősi foglalkozásaik közé. Magyarországon a XVIII. században a cigányság erdőkben vagy a falvak végében állított táborokban szegregáltan élt, főképpen kosárfonással, dunyhatollazással, kelme kereskedelemmel, teknővájással vagy pénzért meséléssel és jóslással foglalkozott, a földesúri gazdálkodás és uradalom rendszerébe nehezen lehetett őket bevonni.

A cigányság, mint egy zarándok nép érkezett Európába. Gyakorlatilag ők tekinthetők Európa utolsó nomád populációjának. A vándorélet és az európai letelepedett népek eltérő materiális értékítéletei viszont ellentétekhez vezettek, ezért a cigányság nemhogy a polgári fejlődésbe, de már a középkori rendi társadalomba sem tudott bekapcsolódni. „... Zsigmond-kori beköltözésük óta nem volt meg a funkciójuk a magyar rendi társadalomban, s ezt a török kor zavaros állapota még inkább lehetetlenné tette. Elkülönülő tömböt alkottak a társadalmon belül, de mégis élniük kellett, és ezért olyan mesterségeket űztek, olyan tevékenységeket folytattak, amelyek a magyar társadalom szükségleteit csupán kiegészítették. Ez meghatározta anyagi és társadalmi színvonalukat egyaránt... Amikor cigány nevek... hivatalossá válnak az állami adminisztráció miatt, többnyire foglalkozásnevekkel találkozhatunk: Kanalas, Teknős, Orsós, Kolompár, Rézműves...” [3]

A csavargó életmód és a kényszeredett letelepedés miatt csak mind nagyobb nyomorba kerülő romáknak „... újabb és újabb furfangos megélhetési módot kellett kitalálniuk. Ahol semmi lehetőség nem volt, ott kénytelenek voltak lopásból megélni...”[4], ezért a középkor végére számos nyugat- és észak-európai államban egyaránt veszélyesnek ítélt cigányságot mai szemmel nézve igen kegyetlen módszerekkel igyekeztek megfékezni. A mai Németország területén található Freiburgban már 1498-ban országgyűlési határozatot hoztak a cigányoknak az országból történő kiűldözéséről. Az 1500-as években nem volt ez

⁵ Ilyen településnevek Cigányi, Cigányvaja vagy Cigánd (már 1381-ből) és Egyházas- Cigány (már 1377-ből). E településnevek alapján tehát 1415 előtt is érkezhettek a Kárpát-medencébe kisebb cigánycsoportok, amelyekről e falvak elnevezésére kerültek.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

másképpen Lengyelországban, Franciaországban, sőt Angliában sem, ahol 1531-ben hozott cigányellenes törvény értelmében minden cigány köteles volt elhagyni az országot, a brit földre mégis visszaszivárgókat pedig halállal büntették. Poroszországban I. Frigyes rendelete (1887) alapján meg kellett húzni a vészharangokat, ha valaki a községekben cigányokat látott, s a lakosságnak üldözőbe kellett venni és el kellett őket fogni. Svédországban és Dániában az egyház vette fel a cigánysággal szembeni harcot, 1560-ban Upsala város első luteránus püspöke: Petri Laurenitus (a svéd király jóváhagyásával) megtagadtatta a cigányok megkeresztelését, sőt temetését is. A legerősebb cigányüldözés mégis a mai Spanyolország területén történt, ahol 1494-től száz ostorcsapást és füllevágást kapott azon cigány személy, aki nem rendelkezett állandó lakhellyel, a XVIII. századtól pedig már halálbüntetéssel sújtották őket, csak azért, mert cigányok. [5]

Magyarországon a helyzet a romák szemszögéből nézve koránt sem volt olyan rossz, mint a többi európai országban, ezért a cigányság nagyobb része érthető okokból Közép- és Kelet Európába tért vissza.⁶ Hazánkban Zsigmond (1423), Mátyás király (1476) és II. Ulászló (1496) is menedéklevelet adott és tevőlegesen lépett fel annak érdekében, hogy a cigányokat ne háborgassák. A török kiűzése után viszont, amikor az ország belső helyzete már kezdett megszilárdulni, mind szembetűnőbbé vált a cigány törzsek kóborló életmódja, akik életmódjukkal megzavarták a belső nyugalmi rendet. A lassan (2-3 évszázad alatt) kialakuló, általános cigányellenes hangulat megnyilvánulási formái, méretei és brutalitása viszont korántsem érték el a nyugati országokban ezidőtájt tapasztalható cigányellenesség szintjét. [6]

A hazaitól eltérő életvitelű cigány népcsoport fölött saját vajdájuk ítélkezett, aki személyét a rendtartásra vonatkozóan a cigányság és a többségi társadalomból kikerülő uralkodó osztály is elismerte. Nem tartozott viszont minden roma abba a körbe, akik társaságát a falvak, városok lakói vagy akár a magyar földesurak nem keresték. Magyarországon a zenész cigányok például országsszerte szinte rajongásnak örvendtek. Az ismert és elismert cigányprímásokat övező tisztelet mértékét és beilleszkedésük sikerességét jól szemlélteti, hogy többeket közülük magyar mentébe is öltöztettek. Hiba lenne tehát azt a sztereotípiát erősíteni, miszerint a romák története hazánkban folyamatos üldöztetés és kívülállás volt, de azon állítás sem állja meg a helyét, miszerint a cigányság és más népek viszonyát illetően csak az elmúlt században jelentek meg problémák.

A török megszállás következtében például a lakatlan alföldi részeket az uralkodó körök egy része vándorló romák tömeges letelepítésével kívánták újra benépesíteni, de a hazai földesurak cigányellenessége ezt megakadályozta. A Rákóczi-szabadságharcot⁷ (1703-

⁶ Elgondolkodtató azon körülmény, hogy a „demokratizált és fejlett” nyugati országok lakosságának általános cigányellenes hangulata az évszázadok során (gondolván a mai Olaszországra, Svédországra, Franciaországra vagy akár a tengeren túli Kanadába az elmúlt évtizedekben tömegesen érkező romákra) csupán megnyilvánulási formáiban változott, a romák a világ számos részén kimondva vagy kimondatlanul továbbra sem szívesen látott személyek.

⁷ A Rákóczi-szabadságharc a török igtától megszabadult Magyarország első, a Habsburg abszolutizmus elleni harca volt, többek között a gazdasági és társadalmi fejlődés elérése érdekében. Az ország

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

1711) követően a vándorló cigányság letelepítésének és asszimilációjának kérdése ismét előtérbe került. A XVIII. század második felében Mária Terézia a cigányok letelepítéséről (1761), majd arról bocsátott ki rendelkezést, hogy a cigánygyerekeket a szüleiktől elvéve, neveltetés céljából polgári családoknál kell elhelyezni. Ez utóbbi, 1767-ben kelt rendelettel egy időben a romák egymással történő házasságáról is rendelkeztek. A cigányság tömeges, erőszakos asszimilációjára tett kísérlet nem hozta meg a várt eredményt, hanem inkább a már önkéntesen is letelepedni szándékozó romák között újabb befelé fordulást és vándorlási (menekülési) hajlandóságot eredményezett. [7] E ponton kívánom kiemelni, hogy a romák üldöztetéséről írottak a felhasznált/idezett irodalmakban is feltüntetett, egyébként magukat is cigánynak valló szerzőktől merített tényközlések, amelyek célja semmi képpen sem egyes hazai vagy külföldi romaellenes szemléletek erősítése, hanem a történelem megismertetése.

Az 1920-as trianoni békediktátum által kialakított új és az eddiginél zártabb határrendszer a Magyarország területén többségében még mindig vándorló cigányság mozgásterét is erősen behatárolta, de sajátos élethelyzetükben a II. világháború bekövetkezéséig változás nem következett be. A két világháború között felerősödő ideológiák a cigányságtól Európa szerte megvonták a korábban évszázadokig erőltetett asszimiláció lehetőségét, azon nézetet erősítve, hogy velük szemben a feudális angliai és porosz példát kellene követni.

A magyarországi közgondolkodást a romákat illetően ekkor általánosságban már az el-lenszenv, közöny és a semmibevétel jellemezte, majd az erősödő náci-német hatásra a politika szintjén egyre inkább megtalálhatóak voltak az etnikai alapú megkülönböztetést sürgető felszólalások. „*A cigánykérdés a falu szempontjából éppen olyan nagy kérdés, mint a zsidókérdés a nemzet szempontjából*” – jelentette ki 1941 elején interpellációjában a kormánypárti (Magyar Élet Pártja) Forster György, s a kóbor cigányok munkatáborba zárását javasolta. A válaszoló államtitkár csak annyit ígért: *javasolni fogja a belügyminiszternek, hogy a cigánykérdés megoldásával komolyan foglalkozni szíveskedjék*. *Mire az interpelláló képviselő egyik padtársa közbeszólt: 'Ennél fontosabb kérdés nincs?'* [8]

A két világháború közötti időben fasizálódó német és osztrák nézetekhez képest a többségi magyar társadalomban, főképpen a vidéken élő parasztság körében az antiszemita gondolkodás- és cselekvésmód alapjaiban másképpen tudott gyökeret verni. A második világháborút megelőző időszakban a magyar „úri” osztály a társadalmi ranglétrán alattuk elhelyezkedő rétegeket válogatás nélkül lenézte. Ez nem volt különben az anyagi lehetőségekben szűkösebben élők körében sem, akik a társadalmi elit élete után vágyakozván szintén alávalónak tekintették náluk is szegényebb, nincstelen társadalmi rétegeket. Az utóbbiak között pedig sok volt a cigány származású, akikkel szembeni viszonyt így nem titkoltan az utálat jellemezte. Általánosságban a múlt század eleji magyar társadalomban

belső társadalmi ellentmondásai és a kedvezőtlenülé váló európai politikai helyzet miatt a szabadságharc ugyan elbukott, de a korbéli politikára történő hatása még sem maradt el.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

egyres népcsoportokat érintő megkülönböztetések alapja elsődlegesen viszont nem a fajelmélet, hanem a vagyon és (nemesi) származás alapján betöltött társadalmi helyzet, valamint a szegényebb sorsú, nehéz munkából élő, de azt (mint belső emberi értéket) mindennél jobban becsülő emberek és ezen érdemeket kevésbé magukénak bíró vagy valló rétegek jellemvonása közötti különbségből adódott. A hazai hétköznapi ember tehát első sorban nem magát a zsidót vagy a cigányt nézte le, hanem a földeken vagy a gyárakban kétékezi munkát nem végző, jól menő kereskedőt vagy a nem dolgozót gyűlölte meg. Mivel ez utóbbi két népcsoport tagjait a társadalom (politikai megerősítéssel) többnyire ilyenek ismerte, az 1940-es évek irányított népiértései Magyarországon is tragédiához vezettek.

Megítélésem szerint e megrendítő események főképpen (kül)politikai nyomásra és nem ösztársadalmi akartból történtek, mivel a többségi magyar származású társadalmi réteg a vele azonos értékítéletű és egyben produktív munkát is végző nációkat mindig is elfogadta, befogadta. Meggyőződésem, hogy az elmúlt évszázadokban a cigányság és a magyarok sokkal szorosabb és közvetlen kapcsolatban éltek egymással, mint azt a mai ember gondolná. Emlékezzünk csak vissza arra, hogy a magyarság évszázadokon át menedéklevelet nyújtott a romáknak, amikor a nyugati és északi államok tüzzel-vassal léptek fel ellenük. De véleményemet leginkább (a már említett írott történelmi emlékek hiányában) a téma iránt méltatlanul kevés érdeklődést mutató néprajzosok és nyelvészek tudnak igazán alátámasztani, mégpedig a magyar és cigány népszokások és szókincs⁸ közötti átfedések és hatások vizsgálatával. Mivel cigány nyelvészet a mi napig tudomásom szerint nem létezik, valószínűleg senki nem gondol arra, hogy egyes magyar szavak eredetét akár a cigány nyelv, nyelvjárások valamelyikében keresse, igazolva ezzel a 2 népcsoport valamikori elmélyültebbnek mondható viszonyát. A Magyarországon Európa más területeihez képest jóval lassabban kialakuló, általános cigányellenes hangulat a cigány-magyar nyelv egymásra hatásának vizsgálatában is jól fellelhető, mivel a cigány nyelvből kölcsönzött magyar szavak nagy része pejoratív, lenéző jelentésű. Gondoljuk csak a chorro (csóró, szegény), dilo (dilis, bolond)⁹ szavakra, de a „cigányútra ment falat” szókapcsolatot sem éppen a kellemes érzést keltő kifejezések közé lehetne sorolni.

A második világháborút követő években az állampárt a szocialista rendszer egységességét hirdette és minden lehetséges eszközzel igyekezett gátolni az önszerveződést, így tiltotta a kisebbségi szervezetek megalakítását is. Bár 1956-ig hivatalosan nem létezett kisebbségügy, a romák magyar társadalomba történő integrációjának új módszere ki nem mondva a cigányok tömeges munkába állítása, azaz a nagyiparba történő bevonása volt.

⁸ Kakuk Mátyás nyelvészeti vizsgálódásai alapján például vegyük alapul a bashavel, bazsevál (hangszeren játszik) cigány szót. „Ide muzsikálj! Ide húzd!”- hallatszott számtalan korabeli lakodalomban a cigányzenészek felé való felszólítás, akik erre mosolyogva húzták el a kért nótát. E mosolyból pedig már könnyen cigány jövevényszóként eredetezhető a magyar bazsalyog, azaz mosolyog szó. Kakuk Mátyás Cigány közvetítésű jövevényszavak a magyar nyelvben című tanulmányában közel 300 olyan szót sorolt fel, amelyet a magyar nyelvben cigány eredetűnek vél.

⁹ E jövevényszavak összegyűjtésében nagy segítségemre volt a Rostás-Farkas György és Karsai Ervin Cigány-magyar, magyar-cigány szótárja. (Kossuth Kiadó, 1991, 2001)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

Az évek során ezért felerősödött az urbanizáció: Budapest és az ipari nagyvárosok munkásszállói megteltek a vidékről ingázó cigány és nem cigány munkásokkal, akik idővel a vidéki falvakból a biztos megélhetés és a közveszélyes munkakerülés, mint szankcionálható magatartás elkerülésének reményében a városokba költöztek. A többségi társadalom tagjai közül sokan veszítették el magánvagyonukat, így az iparosodás számukra, továbbá a kultúráját és nyelvét egyre inkább hanyagoló roma nemzetiségűek részére is újabb utat jelentett. A dolgozó kisemberek származástól függetlenül rendszeres jövedelemhez jutottak, amely a tömegeknek csekély felelősséget és önbecsülést, de mindenképpen valamelyest jövőképet biztosított.

Azért mindenképpen hamis képet festenénk a közelmúltról, ha a rendszerváltást megelőző évtizedeket szebben mutatnánk be, mint amilyenek azok valójában voltak. Ez időben az életszínvonal folyamatos csökkenése miatt virágzott a kisparaszti gazdaságokban, gyárakban végzett fusi és a munkahelyen kívüli (gyakran a munkahelyről elhozott alapanyagokból történő) maszekolás, de a feketegazdaság működése vagy a köztulajdon ilyen jellegű megrövidítése a pártfunkcionáriust és a dolgozót sem érdekelte különösebben. A kádári rendfenntartó erőkön keresztül a politikai hatalom birtokosai a cigányságon tartották szemüket, kimondatlanul azok teljes asszimilációjára törekedtek, így a romák nemzetiséggé vagy akár nemzetté történő fejlődése akadályba ütközött. Ekkor nem volt szükséges és nem volt cél, hogy képzett, művelt munkaerő álljon rendelkezésre és sokszor csak látszatfoglalkoztatás valósult meg, így az 1980-as évektől Magyarországra is begyűrűző külön, minőségibb munkalehetőségeket csak kevesen tudták megragadni. A többségben munkavállaló lakosság körében nőtt a mindennapi túlhajszoltság és a stressz-terhelés, ezzel együtt pedig emelkedett a deviáns magatartások száma is. A mozgásszegény életmód vagy az alkoholizmus pedig nem volt tekintettel a munkavállalók bőrszínére, származására és vallására sem. A nyugati életszínvonal és életmód után vágyakozott roma és nem roma egyaránt.

Ma már bő két évtized távlatából viszont bátran kijelenthetjük, hogy rendszerváltástól várt nagy politikai és gazdasági változásokra az emberek és maga az állam sem voltak megfelelően felkészülve. Arra való tekintettel, hogy az 1990-es években a munkanélküliség veszélyérzete a foglalkoztatottak kétharmadánál jelentősen jelen volt, a munkavállalók egyötöde pedig hosszabb-rövidebb időre munkát veszített, kijelenthetjük, hogy a rendszerváltás okozta gazdasági átalakulás „eredménye” a tömeges munkanélküliség lett. Mára már világossá vált, hogy az 1990-es évektől Magyarországon is végbemenő gazdasági fordulatok azt a társadalmi réteget érintették és érintik a legsúlyozottabban, amelyek tagjai kevésbé képzetek. Leginkább e képzettségbeli különbségekkel magyarázható az a tény, hogy 1993-ban Magyarországon a többségi társadalom tagjaihoz képest már ötszörhét-szer több cigány származású munkanélkülit regisztráltak. Ezzel szemben 1983-ban még a munkaképes cigány férfiak mintegy 85 százaléka rendelkezett munkahellyel, annak ellenére, hogy ők nem roma társaikhoz képest ekkor is a kevésbé képzett kategóriába tartoztak. Megítélésem szerint ekkor mutatkozott meg legszembetűnőbben, hogy munkaerő-piaci pozíció és az iskolai végzettség között milyen szoros kapcsolat van, hiszen az

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

alacsony iskolai végzettségűek vagy az elavult, nem keresett szakmával rendelkezők versenyhátránya mutatkozott a legjelentősebbnek. [9]

Az emberek többségében a megvalósult sajtószabadság és parlamenti demokrácia az áhított felszabadultság érzése helyett azt a felismerést hozta, hogy a mindennapi (társadalmi) élet az elmúlt évtizedekhez képest sokkal kiszámíthatatlanabb és konfliktusosabb lett. A romák és nem romák közötti konfliktusok hétköznapi szinterei természetesen az idők múlásával és a társadalom változásaival napjainkra a rendszerváltást követően is átalakultak, bár maradtak évszázadok óta állandónak mondható összeütközési pontok is. Manapság a munkavállalás vagy segélyezés, a család és az oktatási rendszer adta szocializációs folyamatok, a mélyszegénység és a bűnözés témája kerül leginkább a roma és nem roma személyek közötti ellentétek gyújtópontjába, de nem mehetünk el szó nélkül szimplán a kulturális és viselkedésbeli eltérések okozta feszültségek kirobbanása mellett sem. A régmúlt és a jelen problémáit egyaránt végigmérve viszont látható, hogy cigányság és a többségi társadalom önálló és egymást átfedő eredet történetének, így a másik fél viselkedésének, szokásainak és reakcióinak megismerése, valamint bizonyos fokú kölcsönös humánum, tolerancia és elfogadás nélkül sikeresen bizonyosan nem kezelhetjük e mára elmélyülő, etnikai alapú társadalmi feszültséget.

Kulcsszavak: cigány, előítélet, történeti emlékek, nyelvészeti kutatások, társadalmi beilleszkedés

Keywords: gipsy, stereotype, historical memories, philological searchings, fit into the society

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [2] Rostás-Farkas György, Karsai Ervin (1992.): *A cigányok története. Le romengi historija*. Cigány Tudományos és Művészeti Társaság. Budapest. 36-37. oldal
- [5] [6] Rostás-Farkas György, Karsai Ervin (1992.): *A cigányok története. Le romengi historija*. Cigány Tudományos és Művészeti Társaság. Budapest. 67-70. oldal
- [7] Rostás-Farkas György, Karsai Ervin (1992.): *A cigányok története. Le romengi historija*. Cigány Tudományos és Művészeti Társaság. Budapest. 70-71. oldal
- [8] Dubcsik Csaba (2009.): *A magyarországi cigányság története*. Osiris Kiadó. Budapest. 94. oldal
- [9] Dubcsik Csaba (2009.): *A magyarországi cigányság története*. Osiris Kiadó. Budapest. 241. oldal

IDÉZETT IRODALOM

- [1] Rostás-Farkas György, Karsai Ervin (1992.): *A cigányok története. Le romengi historija*. Cigány Tudományos és Művészeti Társaság. Budapest. 33-34. oldal.
- [3] Kakuk Mátyás (1997.): *Cigány közvetítésű jövevényszavak a magyar nyelvben*. Jász-kunság Füzetek 10. Szolnok. 13. oldal
- [4] Rostás-Farkas György, Karsai Ervin (1992.): *A cigányok története. Le romengi historija*. Cigány Tudományos és Művészeti Társaság. Budapest. 64. oldal.
- [8] Dubcsik Csaba (2009.): *A magyarországi cigányság története*. Osiris Kiadó. Budapest. 94. oldal